

EINSPACH GÁBOR
IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐ

1054 BUDAPEST
Honvéd utca 8. I.2.
einspach@artmagazin.hu
+ 36 209 359 889

EG-26042021-02

Budapest, 2021. április 26.

Szakértői vélemény

Megbízó: MNB-Ingatlan Kft.

Megbízás tárgya: Hortobágyi Endre műveinek értékelése

A megbízási szerződés aláírását követően áttanulmányoztam a rendelkezésemre átadott dokumentációt, majd felvettem a kapcsolatot a képeket felajánló Gerencsér Lászlóval. Azt követően elvégeztem a szükséges anyaggyűjtést, melynek elsődleges forrásai a szakirodalomban, az internetes adatbázisokban, illetve a saját szakértői adattáramban tárolt adatok voltak. A szakvélemény alapja a megbízótól megkapott dokumentáció és a szakértői szemle volt. A szemlét 2021. április 16-án folytattam le, jelen volt Tűzkő Péter igazságügyi szakértő. A szemlén a műveket megvizsgáltuk, a szemlén készített fotódokumentációt a szakvélemény tartalmazza

Hortobágyi Endre 1941-ben született Budapesten. Gimnáziumi tanulmányait a Képző és Iparművészeti Szakgimnáziumban (Kisképző) végezte. A gimnázium után apja politikai múltja miatt többszöri próbálkozás után sem nyert felvételt a Magyar Képzőművészeti Egyetemre (akkor főiskola). Képzését autodidakta úton folytatta tovább. Életműve három szakaszra bontható. Az első, 1963-tól a 70-es évek elejéig tartó időszakban a Zuglói-körhöz csatlakozva a francia informel festészet hatására bontakoztatta ki festészetét. Ekkor hozta létre színekben tobzódó, a természet látványát elemeire bontó, erős hangulatú képeit. „Szabadságélmény, a jövőbe vetett hit és bizalom, elvek és követendő eszmék határozták meg festészetem kezdetét”- írja *Visszatekintésében* erről az időszakról. 1966-ban részt vett a kör tagjai által szervezett Új törekvések kiállításon, melyet a Lektorátus betiltott. A második szakasz a hetvenes évek közepétől 1983-ig tartott. A kiállítások betiltása, az autodidakta festőstátusza, az általa képviselt festészet hivatalos visszautasítása a kirekesztettség érzését erősítették benne, és egyre inkább visszavonult. Elvonulva, pesthidegkúti lakásának magányában alkotott képein a szigorúbb formai megoldások dominálnak, organikus és konstruktív formákkal egyaránt kísérletezik, színei komorak, barnás árnyalatúak. Életének erről a szakaszáról kevéset tudunk, majdhogynem csak saját festményei tanúai ennek a szakasznak. A nyolcvanas évek közepétől aztán új lendületet vett festészete. Az új szenzibilitás alkotóival párhuzamosan expresszív, dinamikus, erős érzelmeket közvetítő felületeket fest.

Életének ebben az utolsó szakaszában keletkeztek a gyakran egy lendülettel megalkotott nagyméretű monokróm képei, melyen vízszerű felületein fényszerű ívek játszanak. 1996-ban az Ernst Múzeum retrospektív életmű kiállítást rendezett számára. A kiállítás a festményei mellett nagy figyelmet szentelt rajzainak is, mely az életmű szerves részét képezi. Ezeken a szénceruza és tusrajzokon is jelen van az a formabontó szabadságélmény, mely Hortobágyit a huszadik századi magyar művészettörténet felejthetetlen hangulatú, és felismerhető kézjegyű festőjévé teszi.

„A természet szimbólumai vezették rá az embert, hogy felismerje magát a létben, s egyben a természet ajándékozta meg a szépség élményével. Legyenek azok az embert gyönyörködtető természeti jelenségek, növények, állatok, az emberi test, vagy akár az erdei madár hangja. Aki közvetlen élmény hatása alatt fest szinte elragadtatással, hittel és meggyőződéssel, az törvényszerűen rátalál saját hangjára. Az élmény erejénél fogva képes lesz kialakítani saját festésmódját, stílusát. Munkálkodásában akkor ér célba a festő, ha eléri azt az állapotot az elv, az eszme révén, amely által képes visszahelyezni magát az elveszett szabadság állapotába.” Hortobágyi ezekkel a mondatokkal foglalta össze ars poeticáját az 1996-ban az Ernst Múzeumban megrendezett életmű kiállításának katalógusában. Magányában nem nagyszámú, de annál jelentősebb életművet hozott létre, mely új szótartalmat hoz a magyar absztrakció eddig ismert huszadik századi történetébe. Felszabadító gesztusok, nagyívű festői futamok, színek és formák eleven organikus játéka jellemzi festészetét egy olyan időszakban, melyben a strukturalizmus, az ellenőrzött formák szellemisége uralkodott. 1996-ban az Ernst Múzeum retrospektív életmű kiállítást rendezett számára. A kiállítás a festményei mellett nagy figyelmet szentelt rajzainak is, mely az életmű szerves részét képezi. Ezeken a szénceruza és tusrajzokon is jelen van az a formabontó szabadságélmény, mely Hortobágyit a huszadik századi magyar művészettörténet felejthetetlen hangulatú, és felismerhető kézjegyű festőjévé teszi. Az életmű fennmaradt dokumentumait és képeit felkutatva, családtagjait és barátjait kérdezve Bánki Ákos 2019-ben *Hortobágyi - The Annihilated* címmel dokumentumfilmet rendezett a festőről, a film fontos állomás Hortobágyi kanonizációját tekintve.

A műtárgypiac vizsgálata, referenciák

Fontos az érték megállapításánál a piac általános állapota, a kereslet és kínálat összefüggései. Az elmúlt időszakban egyre erősödő piacot látunk a magyar művészet kiemelkedő teljesítményei esetében, mely nem ritkán 200 millió forintot is meghaladó árakat jelenthet. A klasszikus piac vonatkozásában az értéksáv Munkácsy Mihály, Rippl-Rónai József vagy Csontváry Kosztká Tivadar esetében ezt messze meghaladó nagyságú is lehet. Ugyanakkor nagy jelentőségű, múzeumi rangú remekművek rendkívül ritkán kerülnek a műtárgypiacra. Magyarországon az aktuális kulturpolitikának, az állami vásárlásoknak és az erősödő gyűjtői érdeklődésnek köszönhetően nagyon jelentős felértékelődés figyelhető meg a nemzeti festészet vonatkozásában. Általánosságban kijelenthető - persze nem ismerve a járvány következményeit -, hogy a magyarországi műtárgypiac a 2008-as válság óta eltelt időszak legjobb periódusát éli. A klasszikus és modern művek piacán folyamatosan születnek az életműrekordok, a háború utáni és kortárs művészet piac pedig, követve a nemzetközi trendeket, soha nem látott prosperitásban él. Az elmúlt évek magyar kulturális sikertörténete a hatvanas–hetvenes évek neo-avantgárd törekvéseinek karrierje. Az aukciósházak utóbbi időben a háború utáni és kortárs művészet területén megélenkült aktivitása pedig újabb vevőket, gyűjtőket vonz erre a területre. A nemzetközi piac legdinamikusabb szegmense a háború utáni és kortárs művek piaca, itt a legmagasabb az árindex növekedése és a teljes forgalom szempontjából is ez az egyik legfontosabb időszak. A magyar születésű, itthon tanult, de külföldre emigrált művészeink, mint Reigl Judit vagy különösen Hantai Simon elképesztően magas, Hantai esetében akár sokmillió eurós árai az itthon élő művészek, az egész magyarországi kortárs árszínvonalára is pozitívan hat, erősíti a gyűjtők és a befektetési szándékú vásárlók bizalmát a piacban. Mára a világ legfontosabb kánonképző múzeumainak gyűjteményébe eljutottak olyan itthon élő klasszikusai az Iparterv generációnak, mint Keserü Ilona, Mauer Dóra, Nádler István, Bak Imre vagy Jovánovics György alkotásai, és ez a műkereskedelmi árakban gyakran többszörös áremelkedést jelentett. Nem kérdés, hogy a kelet-európai művészetre irányuló egyre nagyobb nemzetközi figyelem előtérbe helyezheti a fenti művészek későbbi alkotói periódusainak eredményeit is, sőt, a kortársaik művészetét is. A 2019. nyarán nyílt, az eredeti tervek szerint közel egy évig tartó Mauer Dóra kiállítás a londoni Tate Modern-ben fontos állomása volt ennek a folyamatnak. Nagyon fontos impulzust jelentettek a háború utáni és kortárs piacnak a Virág Judit Galéria tematikus, kifejezetten ezt a szegmenst célzó árverései, ahol már jól látható volt egy addig a klasszikus és modern magyar képzőművészet iránt érdeklődő gyűjtők bekapcsolódása, és ehhez csatlakozott a Kieselbach Galéria, mely 2020. telén és 2021. tavaszán nem árverést rendezett, hanem eladásos kiállítását az acb Galériával közösen összerakott kortárs anyaggal egészítette ki, jelentős sikerrel. A nemzetközi piacra az elmúlt évtizedben folyamatosan áramlott a pénz, elsősorban a kiemelkedő, múzeumi rangú művek értek el sokszor elképesztően magas rekordárakat. Jól megfigyelhető az a tendencia, mely nemcsak ezek felkutatására, de körüknek bővítésére is vonatkozik. Ennek része a kelet-európai művészet felértékelődése, a graffiti térhódítása, de még a modern mesterek piacán is bővül a legdrágább művészek listája. Jó példa erre az európai modernizmus eddig második vonalba tartozó mesterei piacra kerülő legjobb műveinek rekordárai vagy az ázsiai, elsősorban kínai mesterek sokszoros áremelkedése is. Az a tény, hogy a Nagyházi Galéria kortárs kiállítóhelyet nyitott, a Virág Judit Galéria megnyitotta kortárs galériáját, a Kieselbach Galéria építi kortárs galériáját, a BAV és a Pintér Galéria aukciós anyagában egyre több a kortárs művészet körébe sorolható alkotás, azt jelzi, hogy a legfontosabb hazai piaci szereplők ezt a területet látják a legdinamikusabban fejlődőnek, és ez az a terep, ahol még remekművek a legnagyobb sűrűségben érhetők el.

A szakértői értékmeghatározás módszere

Az eddigi szakértői munka során felgyűlt, a szakértői adattárban található, valamint a forgalmazóknál lefolytatott szemléken összegyűjtött adatokat beépítettem az érték meghatározásába. A szakvélemény kialakításánál felhasználtam a szakirodalomban és az internetes adatbázisokban található adatokat is, a művész életrajzánál az artportal.hu és a wikipedia.hu vonatkozó szócikkeit is használtam. A forgalmi érték meghatározásánál figyelembe vettem az alkotó elhelyezkedését a magyar művészeti kánonban és a művek elhelyezkedését Hortobágyi Endre életművében. A megállapított forgalmi értékeket befolyásolta a művek témája, mérete, technikája is. Megvizsgáltam a műtárgypiac jelenlegi helyzetét és az adott alkotóra vonatkozó kereslet és kínálat összefüggéseit. A művek állapota szintén fontos tényező volt az érték kialakításánál. A szakvéleményben szereplő művek a lefolytatott szemlén kifogástalan állapotban voltak.

Hortobágyi Endre a magyar művészettörténet kirekesztett figurája. Kirekesztette őt nemcsak a kor, mely tagadott minden szubjektivitást és individuumot, hanem saját személyisége is, mely a kor kétszínű, megfigyelt társaságai helyett jobban kedvelte a magányt és visszahúzódást. Mivel kicsi az életmű, nemcsak a gyűjtők, de a szakma sem fért hozzá a művekhez, így a másodlagos piacról nincsenek a műveihez kapcsolható, azok minőségével arányos referenciaárak. Ugyanakkor elhelyezve Hortobágyi Endre jelentőségét a háború utáni magyar művészet arányrendszerben, egyértelműen a legnagyobbak között van a helye, az ő következetessége és folyamatosan magas színvonalú művészete azzal a Molnár Sándorral állítható párhuzamba, aki Hortobágyit egyébként generációjának legfontosabb alkotói között tartja számon. Hortobágyi Endre műveinek legfontosabb gyűjtője, Vörösváry Ákos a korai nagyméretű olajképek biztosítási értékét már évekkel ezelőtt 50 millió forint körüli összegben határozta meg. Mivel a műtárgypiacra ezek közül nem került mű, nincs visszaigazolása ezeknek a számoknak, de jól jelzik azt a nagyságrendet, ahol Hortobágyi Endrét az őt értő gyűjtők elhelyezik. A megjelölt árak referenciák hiányában elmaradnak az Iparterv generáció hasonló tehetségű művészeinek áraitól, de jelzik azt az árszintet, ahova Hortobágyi Endre művészete minősége alapján tartozik.

Hortobágyi Endre a háború utáni magyar képzőművészet kiemelkedő alakja, a vizsgált művek az életmű hiteles, jellegzetes és kitűnő minőségű alkotásai. A mellékletben szereplő művek együttes bruttó alsó becsértékét 129,5 millió forintban, bruttó felső becsértékét 165,5 millió forintban határozom meg. A becsült forgalmi érték nem tartalmazza az alkotások adás-vételi tranzakciója során esetlegesen felmerülő adó, díj és járulék terheket, valamint a szállítási, biztosítási, állagmegóvási, elhelyezési költségeket. A művek a Miniszterelnökség védett kulturális javakat tartalmazó adatbázisában nem szerepelnek. Az elérhető adatok alapján a mellékletben szereplő alkotások mindegyike forgalomképes, egyik darab sem lelhető fel az eltűnt, lopott vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javakat tartalmazó adatbázisban.

Felhasznált irodalom:

https://kortarskepzo.blog.hu/2019/12/01/hortobagyi_endre_kepeirrol

artportal.hu

Hortobágyi - The Annihilated- rendezte Bánki Ákos